

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 27.11.2013
COM(2013) 824 final

2013/0409 (COD)

Návrh

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY

**o prozatímní právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby zbavené osobní svobody
a právní pomoci v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu**

{SWD(2013) 476 final}

{SWD(2013) 477 final}

{SWD(2013) 499 final}

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

1. SOUVISLOSTI NÁVRHU

1. Cílem tohoto návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady je stanovit společné minimální normy, pokud jde o právo podezřelých nebo obviněných osob v trestním řízení, které jsou zbaveny osobní svobody, a o prozatímní právní pomoc pro osoby, na něž se vztahuje řízení podle rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu („vyžádané osoby“).
2. Stockholmský program¹ se výrazně zaměřuje na posílení práv jednotlivců v trestních řízeních. Evropská rada v bodě 2.4 uvedeného programu vyzvala Komisi, aby předložila návrhy na vytvoření postupného přístupu k posílení práv podezřelých a obviněných osob prostřednictvím stanovení společných minimálních norem, pokud jde o právo na spravedlivý soudní proces. Opatření se zabývá odlišnými procesními právy podezřelých nebo obviněných osob, která podle členských států a zúčastněných stran musí být posílena prostřednictvím opatření na úrovni EU, a musí tak být považována za stavební kámen celé konstrukce.
3. Doposud byla přijata tři opatření: v říjnu 2010 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení², v květnu 2012 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU o právu na informace v trestním řízení³ a dále v říjnu 2013 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.⁴ Opatření na ochranu zranitelných osob podezřelých nebo obviněných v trestním řízení jsou předložena v balíčku současně s touto iniciativou, společně se směrnicí, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem, jež jsou součástí základních prvků práva na spravedlivý proces.
4. Tento návrh podobně jako předchozí opatření usiluje o zlepšení práv podezřelých nebo obviněných osob v trestním řízení. Existence společných minimálních norem upravujících tato práva by měla podpořit vzájemnou důvěru mezi soudními orgány, a tudíž usnadnit uplatňování zásady vzájemného uznávání. K zlepšení justiční spolupráce v EU je klíčová určitá míra slučitelnosti mezi právními předpisy členských států.
5. Návrh vychází z čl. 82 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU). Tento článek stanoví, že „v rozsahu nezbytném pro usnadnění vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí a policejní a justiční spolupráce v trestních věcech s přeshraničním rozměrem mohou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem stanovit formou směrnic minimální pravidla. Tato minimální pravidla přihlížejí k rozdílům mezi právními tradicemi a systémy členských států.

¹ Úř. věst. C 115, 4.5.2010, s. 1.

² Směrnice 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení, (Úř. věst. L 280, 26.10.2010, s. 1).

³ Směrnice 2012/13/EU o právu na informace v trestním řízení, (Úř. věst. L 142, 1.6.2012, s. 1).

⁴ Směrnice 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody (Úř. věst. L 294, 6.11.2013, s.1).

Týkají se:

a) vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy;

b) práv osob v trestním řízení;

c) práv obětí trestných činů;

d) (...).“

6. Současný návrh je úzce spojen se směrnicí 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci a snaží se přispět k tomu, aby bylo právo na přístup k obhájci obsažené v uvedené směrnici účinně využíváno v rané fázi řízení podezřelými a obviněnými osobami, které jsou zbaveny osobní svobody, a zaručit, aby osoby vyžádané v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu, měly přístup k právní pomoci a zajistilo se tak právo na přístup k obhájci ve vykonávajícím i vydávajícím členském státě („právo na dvojí obhajobu“).
7. Komise předkládá vyvážený balíček opatření, v němž zohledňuje rozdíly mezi právními tradicemi a systémy členských států, jak je uvedeno v čl. 82 odst. 2 SFEU, a podniká kroky nezbytné pro podporu vzájemné důvěry, přičemž dodržuje zásadu proporcionality (článek 5 Smlouvy o Evropské unii). Bylo pečlivě posouzeno, zda má být opatření přijato na úrovni EU, a pokud ano, pak na jaké úrovni a jakou formou. Zejména v době konsolidace veřejných financí, kdy je třeba důkladně zvážit dopad na náklady, je opatrnost zjevně na místě.
8. Bylo zjištěno, že aspekty právní pomoci v trestním řízení, jimiž se tato směrnice zabývá, jsou zásadně důležité pro doplnění práv uvedených ve směrnici o přístupu k obhájci a pro zajištění jejich účinnosti a rovněž z hlediska zvýšení vzájemné důvěry mezi systémy trestního soudnictví.
9. Právo na právní pomoc v trestním řízení je zakotveno v čl. 47 odst. 3 Listiny základních práv EU (Listina EU) a v čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP). Je uznáno rovněž v čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Podstatné zásady, na nichž by měl být systém právní pomoci založen, jsou uvedeny v Zásadách a pokynech Organizace spojených národů pro přístup k právní pomoci v systémech trestního práva, které přijalo Valné shromáždění dne 20. prosince 2012.
10. Právě v rané fázi řízení budou podezřelé nebo obviněné osoby, zvláště jsou-li zbaveny osobní svobody, nejzranitelnější a budou právní pomoc a pomoc obhájce potřebovat nejvíce. Proto směrnice stanoví opatření vztahující se na tzv. „prozatímní právní pomoc“, která přináší značnou přidanou hodnotu a zlepšuje vzájemnou důvěru mezi systémy trestního práva.⁵
11. Dále je třeba poznamenat, že ačkoliv členské státy poskytují podezřelým a obviněným osobám přístup k právní pomoci, zdá se, že osoby vyžádané v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu v členských státech k právní pomoci vždy přístup nemají. To narušuje výkon práv obsažených ve směrnici ohledně přístupu k obhájci, tj. přístupu k obhájci ve vykonávajícím i vydávajícím členském státě. Práva uvedená v článku 6 EÚLP, včetně práva na právní pomoc, se navíc nevztahují na řízení o vydání. Proto směrnice v zájmu zlepšení vzájemné důvěry a zefektivnění práva na dvojí obhajobu v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu od členských států rovněž vyžaduje, aby poskytovaly přístup k

⁵ Včasná intervence může rovněž omezit vazbu (ve Francii se míra využití vazby po zavedení podobných režimů snížila o 30 % a v Belgii o 20 %).

právní pomoci nad rámec prozatímní právní pomoci, jelikož vyžádané osoby nejsou vždy zbaveny osobní svobody.

12. Toto opatření se předkládá společně s doprovodným doporučením Komise o právu osob podezřelých nebo obviněných v trestním řízení na právní pomoc. Doporučení usiluje o podporu určitého sbližení v oblasti posuzování způsobilosti k právní pomoci v členských státech a rovněž vybízí členské státy k tomu, aby přijaly opatření ke zlepšení kvality a účinnosti služeb právní pomoci a jejich správy.
13. Tento návrh rovněž přispěje k posílení právních záruk, které ochraňují jedince, na něž se vztahuje řízení vedené Úřadem evropského veřejného žalobce. Nedávno předložený návrh nařízení Rady⁶ vyjasňuje, že podezřelá osoba má všechna práva zaručená právními předpisy EU a také další práva odvozená přímo z Listiny základních práv Evropské unie, jež mají být uplatněna v souladu s platnými vnitrostátními právními předpisy. Návrh výslovně uvádí právo na právní pomoc a díky zavedení posílených norem upravujících právní pomoc současný návrh posiluje rovněž procesní záruky, jež se vztahují na řízení vedené Úřadem evropského veřejného žalobce.
14. Právo na účinnou právní ochranu, spravedlivý proces a právo na obhajobu jsou stanovena v člancích 47 a 48 Listiny EU a v článku 6 EÚLP. Právo na právní pomoc, tj. využití pomoci obhájce v trestním řízení zcela nebo částečně zdarma, je výslovně uznáno jako nedílná součást práva na spravedlivý proces a práv na obhajobu. V čl. 47 odst. 3 Listiny EU se stanoví, že: „Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.“ V čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP se stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo „obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují“. Účinný přístup k právnímu zastupování má prvořadý význam pro zajištění dodržování presumpce nevinu a práv na obhajobu, jak je stanoveno v článku 48 Listiny EU.

2. VÝSLEDKY KONZULTACÍ SE ZÚČASTNĚNÝMI STRANAMI A POSOUZENÍ DOPADŮ

15. V březnu 2009 byla zorganizována dvoudenní odborná schůze o procesních právech, včetně práva na právní pomoc. V rámci odborné schůze, která proběhla v rámci schůze konané dne 3. června 2013, byly konzultovány všechny dotčené členské státy. Členské státy předtím, během zasedání Rady v červnu 2012, vyzvaly Komisi, aby co nejdříve předložila legislativní návrh týkající se právní pomoci.⁷ Evropský parlament při svém orientačním hlasování o směrnici o přístupu k obhájci dne 12. července 2012 vyzval Komisi, aby přišla s návrhem v oblasti právní pomoci.
16. V prosinci 2011 zorganizovalo polské předsednictví společně s Evropskou komisí, Radou evropských advokátních komor a sdružení právníků (CCBE) a Akademií Evropského práva (ERA) dvoudenní konferenci na téma právní pomoci v trestních věcech. Konference poskytla příležitost k výměně názorů a zkušeností odborníků z

⁶ Návrh nařízení Rady o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, COM(2013) 534 final; 17.7.2013.

⁷ Komise odpověděla prostřednictvím tohoto prohlášení: *"Il est de l'intention de la Commission de présenter, sur base d'une analyse approfondie des différents systèmes nationaux et de leur impact financier, une proposition d'instrument juridique concernant l'aide juridictionnelle dans le courant de 2013, conformément à la feuille de route visant à renforcer les droits procéduraux des suspects et des personnes poursuivies dans le cadre des procédures pénales."*

řady různých oblastí – právníků soudců, státních zástupců, zástupců akademické obce, představitelů orgánů EU, nevládních organizací, Rady Evropy – a jejím cílem bylo prozkoumat problémy a případný obsah budoucího opatření.

17. Zúčastněné strany byly konzultovány při několika příležitostech. Komise udržovala pravidelné dvoustranné kontakty s řadou nevládních organizací a jiných zúčastněných stran a několik nevládních organizací se s Komisí podělilo o stanoviska týkající se nadcházejících opatření.⁸
18. V souvislosti se studií týkající se posouzení dopadů bylo dosaženo širokého přesahu s ministerstvy spravedlnosti členských států, zájmovými organizacemi v členských státech, advokátními komorami a komisemi pro právní pomoc. Ve všech členských státech proběhly podrobné rozhovory s obhájci z advokátních komor, zástupci zúčastněných organizací a ministerstev spravedlnosti. Navíc byly v řadě členských států zřízeny pracovní skupiny sdružující zástupce ministerstev spravedlnosti, advokátních komor, akademické obce a zúčastněných organizací. Proběhla rovněž on-line konzultace poskytovatelů právní pomoci v členských státech.
19. Na podporu svého návrhu provedla Komise posouzení dopadů. Zpráva o posouzení dopadů je k dispozici na adrese <http://ec.europa.eu/governance>.

3. PRÁVNÍ STRÁNKA NÁVRHU

Článek 1 – Předmět

20. Cílem směrnice je zajistit, aby osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení, jež jsou zbaveny osobní svobody, a osoby, na něž se vztahuje řízení týkající se evropského zatýkacího rozkazu, měly přístup k právní pomoci s cílem zaručit účinnost jejich práva na přístup k obhájci, jež bylo stanoveno ve směrnici o právu na přístup k obhájci.

Článek 2 – Oblast působnosti

21. Směrnice se vztahuje na podezřelé a obviněné osoby zbavené osobní svobody. Uplatní se od momentu zbavení osobní svobody, tj. od momentu, kdy je osoba vzata do policejní nebo podobné vazby, což se vztahuje rovněž na období před vznesením formálního obvinění a zatčením. To odpovídá judikatuře Evropského soudu pro lidská práva podle čl. 5 odst. 1 EÚLP.
22. Směrnice se vztahuje rovněž na osoby vyžádané v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu. V takovém případě se směrnice uplatní od momentu zatčení ve vykonávajícím členském státě do vydání, nebo, v případě nevydání, do doby, než se rozhodnutí o vydání stane pravomocným.

Článek 3 – Definice

23. „Právní pomocí“ se rozumí financování a podpora členského státu zajišťující účinné využití práva na přístup k obhájci. Měly by pokrýt náklady na obhajobu, jako jsou náklady na obhájce a jiné náklady na řízení, např. soudní poplatky.

⁸ Viz např. zpráva nazvaná „*The practical operation of legal aid in the EU*“, organizace Fair Trials International, červenec 2012, zpráva nazvaná „*Compliance of Legal Aid systems with the European Convention on Human Rights in seven jurisdictions*“ týkající se Bulharska, České republiky, Anglie a Walesu, Německa, Řecka, Irska a Litvy, vypracovaná evropskou sítí Justicia Network, duben 2013, ECBA Cornerstones on Legal Aid, květen 2013, CCBE Recommendations on Legal Aid.

24. „Prozatímní právní pomoci“ se rozumí právní pomoc osobám zbaveným osobní svobody až do okamžiku přijetí rozhodnutí o právní pomoci.

Článek 4 – Přístup k prozatímní právní pomoci

25. V rané fázi řízení jsou podezřelé nebo obviněné osoby zvláště zranitelné a přístup k obhájci je zásadně důležitý pro ochranu práv na spravedlivý proces, mimo jiné práva nevypovídat ve vlastní neprospěch.⁹ Článek 6 EÚLP vyžaduje jako pravidlo, aby byl podezřelé osobě poskytnut přístup k právní pomoci od momentu, kdy je vzata do policejní nebo vyšetřovací vazby, a že takováto pomoc by měla být přiznána oficiálně, pokud je to nezbytné.¹⁰
26. Podle směrnice o přístupu k obhájci mají podezřelé nebo obviněné osoby mj. právo na přístup k obhájci neprodleně po zbavení osobní svobody a před jakýmkoliv výsledkem. Aby byly podezřelé nebo obviněné osoby zbavené osobní svobody v pozici, kdy mohou účinně vykonávat své právo na přístup k obhájci v raných fázích řízení, neměly by být nuceny čekat na poskytnutí přístupu k obhájci až do zpracování žádosti o právní pomoc a posouzení kritérií způsobilosti pro právní pomoc, což může být zdoluhavé. Členské státy by proto měly zajistit, aby přístup k prozatímní právní pomoci byl k dispozici neprodleně po zbavení osobní svobody a před provedením jakéhokoli výsledku.
27. Za tímto účelem by členské státy měly zřídit postupy nebo mechanismy, například instituci pohotovostních obhájců nebo služby právní pohotovosti, jež by umožnily v krátké době zasáhnout na policejních stanicích nebo ve vazebních zařízeních, aby tak právo na prozatímní právní pomoc a právo na přístup k obhájci, a to neprodleně po zbavení osobní svobody a před jakýmkoliv výsledkem, bylo uplatnitelné a účinné.
28. Právo na přístup k obhájci zahrnuje řadu práv podezřelých a obviněných osob, jak je uvedeno v čl. 3 odst. 3 směrnice 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci, na příklad právo scházet se o samotě a komunikovat s obhájcem, právo, aby byl jejich obhájce přítomen a mohl se aktivně účastnit výslechu, a právo, aby mohl obhájce napomáhat při některých úkonech prováděných za účelem shromáždění důkazních prostředků. Členské státy mohou přijmout praktická opatření týkající se výkonu práva na přístup k obhájci, např. pokud jde o délku trvání a četnosti schůzek s obhájcem a na výkon tohoto práva se tudíž mohou vztahovat určitá omezení, pokud jimi není dotčena samotná podstata uvedeného práva. Právo na prozatímní právní pomoc musí být poskytnuto v rozsahu nezbytném k umožnění účinného výkonu práva na přístup k obhájci a v případě jakéhokoli omezení musí být zajištěno, aby nebylo podezřelým nebo obviněným osobám bráněno v účinném výkonu jejich práv.
29. Právo na prozatímní právní pomoc by mělo trvat alespoň do okamžiku, kdy příslušné orgány přijmou pravomocné rozhodnutí o tom, zda je podezřelá nebo obviněná osoba způsobilá a může právní pomoci využít. V případě, že je žádost o právní pomoc částečně nebo zcela zamítnuta, zaniká právo na prozatímní právní pomoc v momentě, kdy se toto rozhodnutí stane pravomocným a bude vyčerpáno právo na odvolání nebo přezkum. Pokud je žádosti o právní pomoc vyhověno, zaniká právo na prozatímní právní pomoc v okamžiku, kdy právní pomoc nabude účinku a případně nabude účinku jmenování obhájce poskytujícího právní pomoc. V takových případech členský stát zajistí, aby nedošlo k prodlevě, během níž by podezřelá nebo obviněná osoba nebyla zastoupena.

⁹ *Saldaz v. Turecko*, Evropský soud pro lidská práva, velký senát, rozsudek ze dne 27. listopadu 2008.

¹⁰ *Dayanan v. Turecko* stížnost č. 7377/03, rozsudek ze dne 13. října 2009, body 30–32.

30. Právo na prozatímní právní pomoc se vztahuje rovněž na osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu, jež jsou zbaveny osobní svobody. Takové osoby by měly mít právo na účinnou prozatímní právní pomoc od okamžiku zbavení osobní svobody ve vykonávajícím členském státě, a to alespoň do doby, kdy příslušné orgány vyřídí žádost o právní pomoc a stanoví způsobilost, případně do doby, kdy nabude účinnosti jmenování obhájce poskytujícího právní pomoc.
31. Členské státy mohou ve svých vnitrostátních právních předpisech stanovit, že náklady související s prozatímní právní pomocí mohou být následně od podezřelých nebo obviněných osob či od vyžádaných osob získány zpět, pokud je podle pravomocného rozhodnutí o žádosti o právní pomoc dotčená osoba podle režimu právní pomoci příslušného státu pro právní pomoc nezpůsobilá nebo pouze částečně způsobilá.

Článek 5 – Právní pomoc pro vyžádané osoby

32. Členské státy zajistí, aby osoby vyžádané v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu, měly ve vykonávajícím členském státě po zatčení podle evropského zatýkacího rozkazu právo na přístup k právní pomoci, a to až do doby vydání nebo, v případech nevydání, až do doby, kdy se rozhodnutí o vydání stane pravomocným.
33. Aby se zajistila účinnost práva na jmenování obhájce ve vydávajícím členském státě, jež by napomáhal obhájci ve vykonávajícím členském státě, podle článku 10 směrnice 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci, členské státy zajistí, aby ve vydávajícím členském státě existovalo pro vyžádané osoby, které využívají tohoto práva na přístup k obhájci, právo na přístup k právní pomoci pro účely řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu ve vykonávajícím členském státě.
34. Právo na právní pomoc ve vykonávajícím a vydávajícím členském státě může být předmětem posouzení majetkových poměrů vyžádané osoby anebo posouzení toho, zda je poskytnutí právní pomoci v zájmu spravedlnosti, a to podle platných kritérií způsobilosti dotčeného vykonávajícího nebo vydávajícího členského státu.
35. Nicméně do pravomocného rozhodnutí o tom, zda vyžádané osobě přísluší právní pomoc ve vykonávajícím členském státě, mají vyžádané osoby zbavené osobní svobody nárok na prozatímní právní pomoc ve vykonávajícím členském státě v souladu s článkem 3 této směrnice.

Článek 6 – Poskytování údajů

36. V zájmu sledování a hodnocení efektivnosti a účelnosti této směrnice je nezbytné, aby členské státy shromažďovaly spolehlivé údaje o výkonu práva na prozatímní právní pomoc uvedeného v článku 3 a o výkonu práva na právní pomoc pro vyžádané osoby uvedeného v článku 4.

Článek 7 – Ustanovení o zákazu snížení úrovně právní ochrany

37. Účelem tohoto článku je zajistit, aby stanovení společných minimálních norem v souladu s touto směrnicí nevedlo ke snížení stávajících vyšších norem v některých členských státech a norem stanovených Listinou EU a EÚLP. Jelikož tato směrnice stanoví minimální pravidla, mohou členské státy nadále libovolně přijímat normy nad rámec norem dohodnutých v této směrnicí.

Článek 8 – Provedení

38. Tento článek stanoví, že členské státy musí tuto směrnici provést do [18 měsíců od jejího zveřejnění] a ve stejné lhůtě musí Komisi sdělit znění předpisů, kterými tuto směrnici provedly do svého vnitrostátního práva.

Článek 9 – Vstup v platnost

39. Tento článek stanoví, že směrnice vstupuje v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie.

5. ZÁSADA SUBSIDIARITY

40. Cíle tohoto návrhu nemůže být uspokojivě dosaženo na úrovni samotných členských států, jelikož existují značné rozdíly v právu na prozatímní právní pomoc pro podezřelé a obviněné osoby zbavené osobní svobody a pro vyžádané osoby. Jelikož cílem návrhu je podpoření vzájemné důvěry, pouze opatření přijatá Evropskou unií umožní stanovit soudržné společné minimální normy, které budou platit v celé Evropské unii. Tento návrh sblíží právní předpisy členských států, pokud jde o prozatímní právní pomoc v trestním řízení a právní pomoc v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkácího rozkazu. Návrh je proto v souladu se zásadou subsidiarity.

6. ZÁSADA PROPORCIONALITY

41. Tato směrnice v souladu se zásadou proporcionality nepřekračuje rámec toho, co je nezbytné k dosažení stanovených cílů. Bylo pečlivě posouzeno, zda má být opatření přijato na úrovni EU, a pokud ano, pak na jaké úrovni a jakou formou. Směrnice se zabývá pouze těmi aspekty právní pomoci v trestním řízení, které byly označeny za zásadně důležité pro doplnění práv uvedených ve směrnici o přístupu k obhájci a zajištění jejich účinnosti a pro zvýšení vzájemné důvěry mezi systémy trestního soudnictví. Komise ve směrnici nenavrhuje právně závazné parametry týkající se ověřování způsobilosti nebo kvality. Těmito prvky se zabývá doporučení Komise, které tento návrh doplňuje.

7. ROZPOČTOVÉ DŮSLEDKY

Tento návrh nemá žádný vliv na rozpočet EU.

Návrh

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY

**o prozatímní právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby zbavené osobní svobody
a právní pomoci v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu**

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EVROPSKÉ UNIE,

s ohledem na Smlouvu o fungování Evropské unie, a zejména na čl. 82 odst. 2 písm. b) této smlouvy,

s ohledem na návrh Evropské komise,

po postoupení návrhu legislativního aktu vnitrostátním parlamentům,

s ohledem na stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru,

s ohledem na stanovisko Výboru regionů,

v souladu s řádným legislativním postupem,

vzhledem k těmto důvodům:

- 1) Cílem této směrnice je zajistit účinnost práva na přístup k obhájci tím, že prostřednictvím členských států poskytne pomoc osobám zbaveným osobní svobody v rané fázi trestního řízení a osobám vyžádaným v rámci postupů předávání podle rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV¹¹ (řízení týkající se evropského zatýkacího rozkazu).
- 2) Stanovením minimálních pravidel pro ochranu procesních práv podezřelých nebo obviněných osob by měla tato směrnice posílit důvěru členských států v systémy trestního soudnictví ostatních členských států a pomoci tak ke zlepšení vzájemného uznávání rozhodnutí ve věcech trestních.
- 3) Stockholmský program¹² se výrazně zaměřuje na posílení práv jednotlivců v trestních řízeních. Evropská rada v bodě 2.4 uvedeného programu vyzvala Komisi, aby předložila návrhy na vytvoření postupného přístupu¹³ k posílení procesních práv podezřelých nebo obviněných osob.
- 4) Doposud byla přijata tři opatření týkající se procesních práv v trestním řízení, a to směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU¹⁴, směrnice Evropského

¹¹ Viz rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (Úř. věst. L 190, 18.7.2002, s. 1).

¹² Úř. věst. C 115, 4.5.2010, s. 1.

¹³ Úř. věst. C 291, 4.12.2009, s. 1.

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (Úř. věst. L 280, 26.10.2010, s. 1).

parlamentu a Rady 2012/12/EU¹⁵ a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU.¹⁶

- 5) Právní pomoc by měla pokrýt náklady na obhajobu a náklady řízení v případě osob podezřelých a obviněných v trestním řízení a osob vyžádaných v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu.
- 6) Rozsah a obsah práva na přístup k obhájci jsou stanoveny ve směrnici 2013/48/EU. Osoba podezřelá nebo obviněná v trestním řízení by měla mít právo na přístup k obhájci od okamžiku, kdy byla příslušnými orgány prostřednictvím úředního sdělení nebo jinak uvědomena o tom, že je podezřelá nebo obviněná ze spáchání trestného činu, a to bez ohledu na to, zda je zbavena osobní svobody. Uvedené právo se použije až do okamžiku ukončení řízení, čímž se má na mysli pravomocné rozhodnutí o tom, zda podezřelá nebo obviněná osoba uvedený trestný čin spáchala, včetně případného odsouzení a rozhodnutí o opravném prostředku.
- 7) Jak uvedl Evropský soud pro lidská práva, mezi základní prvky spravedlivého procesu patří právo každého obviněného z trestného činu na účinnou obhajobu obhájcem, v případě potřeby ustanoveným cestou úřední. Aby bylo trestní řízení spravedlivé, je nezbytné, aby bylo podezřelé osobě přiznáno právo na právní podporu od okamžiku zbavení osobní svobody.
- 8) Směrnice 2013/48/EU stanoví, že v případech, kdy jsou podezřelé nebo obviněné osoby zbaveny osobní svobody, měly by členské státy podniknout nezbytná opatření, aby zajistily, že jsou tyto osoby v situaci, kdy mohou účinně vykonávat své právo na přístup k obhájci, pokud se tohoto práva nevzdaly.
- 9) Aby byly podezřelé nebo obviněné osoby zbavené osobní svobody v pozici, kdy mohou účinně vykonávat své právo na přístup k obhájci v raných fázích řízení, neměly by být nuceny čekat na přístup k obhájci až do zpracování žádosti o právní pomoc a posouzení kritérií způsobilosti pro právní pomoc. Členské státy by proto měly zajistit, aby byla účinná prozatímní právní pomoc k dispozici neprodleně po zbavení osobní svobody a před jakýmkoliv výsledkem a měla by být k dispozici alespoň do okamžiku, kdy příslušné orgány přijmou rozhodnutí o právní pomoci a, v případě úplného nebo částečného zamítnutí, do okamžiku, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci, nebo, pokud je žádost o právní pomoc schválena, do doby, kdy nabude účinku ustanovení obhájce příslušným orgánem.
- 10) Členské státy by měly zajistit, aby byla prozatímní právní pomoc poskytována v nezbytném rozsahu a nebyla omezena způsobem, který by podezřelým nebo obviněným osobám zabraňoval v účinném výkonu práva na přístup k obhájci, jak je stanoveno zejména v čl. 3 odst. 3 směrnice 2013/48/EU.
- 11) Osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu a zbavené osobní svobody by měly mít právo na prozatímní právní pomoc po zbavení osobní svobody ve vykonávajícím členském státě, a to alespoň do momentu, kdy příslušné orgány přijmou rozhodnutí o právní pomoci a, v případě úplného nebo částečného zamítnutí, do okamžiku, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci, nebo, pokud je

¹⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení (Úř. věst. L 142, 1.6.2012, s. 1).

¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody (Úř. věst. L294, 6.11.2013, s. 1).

žádost o právní pomoc schválena, do doby, kdy nabude účinku ustanovení obhájce příslušným orgánem.

- 12) Členské státy by měly mít možnost stanovit, že náklady související s prozatímní právní pomocí pro podezřelé nebo obviněné osoby zbavené osobní svobody a náklady související s prozatímní právní pomocí pro vyžádané osoby mohou být od těchto osob zpětně získány v případě, že se v následném posouzení jejich práva na právní pomoc zjistí, že podle vnitrostátních právních předpisů nesplňují kritéria pro přiznání právní pomoci.
- 13) Aby se zajistil účinný přístup k obhájci pro vyžádané osoby ve vykonávajícím členském státě, měly by členské státy zajistit, aby tyto osoby měly přístup k právní pomoci až do okamžiku vydání, nebo, v případech nevydání, až do doby, kdy rozhodnutí o vydání nabude právní moci. Právo na právní pomoc může být předmětem posouzení majetkových poměrů vyžádané osoby anebo posouzení toho, zda je poskytnutí právní pomoci v zájmu spravedlnosti, a to podle platných kritérií způsobilosti dotčeného vykonávajícího členského státu.
- 14) Aby se zajistilo, že vyžádané osoby mohou v souladu se směrnicí 2013/48/EU účinně vykonávat své právo jmenovat obhájce ve vydávajícím členském státě, který poskytuje pomoc obhájci ve vykonávajícím členském státě, měl by vydávající členský stát zajistit, aby měly vyžádané osoby ve vykonávajícím státě přístup k právní pomoci pro účely řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu. Toto právo může být předmětem posouzení majetkových poměrů vyžádané osoby anebo posouzení toho, zda je poskytnutí právní pomoci v zájmu spravedlnosti, a to podle platných kritérií způsobilosti dotčeného vydávajícího členského státu.
- 15) Tato směrnice stanoví právo na prozatímní právní pomoc pro děti zbavené osobní svobody a na právní pomoc pro děti vyžádané v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu.
- 16) Při provádění této směrnice by měly členské státy zajistit, aby bylo dodrženo základní právo na právní pomoc zakotvené v čl. 47 odst. 3 Listiny EU a v čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP a aby byla právní pomoc k dispozici pro všechny, kdo nemají dostatek prostředků na zaplacení právní podpory, pokud je to v zájmu spravedlnosti.
- 17) Členské státy by měly shromažďovat údaje o tom, do jaké míry je právo na právní pomoc pro podezřelé nebo obviněné osoby a pro vyžádané osoby využíváno. Členské státy by rovněž měly shromažďovat údaje o počtu případů, v nichž byla podezřelým nebo obviněným osobám zbaveným osobní svobody a vyžádaným osobám poskytnuta právní pomoc, a o počtu případů, kdy toto právo využito nebylo. Mezi tyto údaje by měly patřit údaje o počtu žádostí o právní pomoc v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu, v němž členský stát vystupuje jako vydávající a vykonávající stát, a také údaje o počtu případů, kdy byly tyto žádosti schváleny. Měly by být shromažďovány rovněž údaje o nákladech na poskytování prozatímní právní pomoci pro osoby zbavené osobní svobody a pro vyžádané osoby.
- 18) Tato směrnice by se měla vztahovat na podezřelé nebo obviněné bez ohledu na jejich právní postavení, občanství či státní příslušnost. Tato směrnice podporuje základní práva a zásady uznané v Listině základních práv Evropské unie a Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, včetně zákazu mučení a nelidského či ponižujícího zacházení, práva na svobodu a bezpečnost, respektování soukromého a rodinného života, práva na nedotknutelnost lidské osobnosti, práv dítěte, začlenění osob se zdravotním postižením, práva na účinnou právní ochranu a práva na

spravedlivý proces, presumpce nevinoty a práva na obhajobu. Tato směrnice by měla být provedena v souladu s těmito právy a zásadami.

- 19) Tato směrnice stanoví minimální pravidla. Členské státy mohou rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany. Tato vyšší úroveň ochrany by neměla být překážkou vzájemnému uznávání soudních rozhodnutí, k jehož usnadnění jsou tato minimální pravidla určena. Úroveň ochrany by nikdy neměla být nižší než normy stanovené Listinou EU nebo EÚLP v souladu s tím, jak je vykládá judikatura Evropského soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva.
- 20) Jelikož cílů této směrnice, totiž stanovení společných minimálních pravidel týkajících se práva na právní pomoc osob podezřelých nebo obviněných v trestním řízení, není možné uspokojivě dosáhnout na úrovni členských států, avšak může jich být z důvodu rozsahu uvedeného opatření lépe dosaženo na úrovni Unie, může Unie přijmout opatření v souladu se zásadou subsidiarity stanovenou v článku 5 Smlouvy o Evropské unii. V souladu se zásadou proporcionality stanovenou v uvedeném článku nepřekračuje tato směrnice rámec toho, co je nezbytné pro dosažení těchto cílů.
- 21) [V souladu s článkem 3 Protokolu (č. 21) o postavení Spojeného království a Irska, pokud jde o prostor svobody, bezpečnosti a práva, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie, oznámily tyto členské státy své přání účastnit se přijímání a používání této směrnice] NEBO [v souladu s články 1 a 2 Protokolu (č. 21) o postavení Spojeného království a Irska, pokud jde o prostor svobody, bezpečnosti a práva, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie, a aniž je dotčen článek 4 uvedeného Protokolu, se tyto členské státy neúčastní přijímání této směrnice, a proto pro ně není závazná ani použitelná]¹⁷.
- 22) V souladu s články 1 a 2 Protokolu (č. 22) o postavení Dánska připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie se Dánsko neúčastní přijímání této směrnice, a proto pro něj není závazná, ani použitelná,

PŘIJALY TUTO SMĚRNICI:

Článek 1

Předmět

1. Tato směrnice stanoví minimální pravidla týkající se:
 - a) práva na prozatímní právní pomoc pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení, které jsou zbaveny osobní svobody; a
 - b) práva na prozatímní právní pomoc pro osoby, na něž se vztahuje řízení týkající se evropského zatýkacího rozkazu.
2. Tato směrnice doplňuje směrnici 2013/48/EU. Žádné ustanovení této směrnice nesmí být vykládáno tak, aby omezovalo práva zaručená v uvedené směrnici.

Článek 2

Oblast působnosti

Tato směrnice se vztahuje na:

¹⁷ Konečné znění těchto bodů odůvodnění směrnice bude záležet na postoji, který Spojené království a Irsko přijmou v souvislosti s ustanoveními protokolu (č. 21).

- a) podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení, které jsou zbaveny osobní svobody a které mají právo na přístup k obhájci podle směrnice 2013/48/EU;
- b) vyžádané osoby.

Článek 3

Definice

Pro účely této směrnice se rozumí:

- a) „právní pomoci“ financování a podpora ze strany členského státu zajišťující účinné využití práva na přístup k obhájci;
- b) „prozatímní právní pomoci“ právní pomoc osobám zbaveným osobní svobody až do okamžiku přijetí rozhodnutí o právní pomoci;
- c) „vyžádanou osobou“ osoba, na níž se vztahuje evropský zatýkácí rozkaz;
- d) „obhájcem“ všechny osoby, které mají podle vnitrostátních právních předpisů kvalifikaci a oprávnění k poskytování právního poradenství a právní podpory podezřelým nebo obviněným osobám, a to i na základě oprávnění ze strany zmocněného subjektu.

Článek 4

Přístup k prozatímní právní pomoci

- 1. Členské státy zajistí, aby následující osoby měly, budou-li si to přát, přístup k prozatímní právní pomoci:
 - a) osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení, jež jsou zbaveny osobní svobody;
 - b) vyžádané osoby zbavené osobní svobody ve vykonávajícím členském státě.
- 2. Prozatímní právní pomoc se poskytuje neprodleně po zbavení osobní svobody a každopádně před jakýmkoliv výslechem.
- 3. Prozatímní právní pomoc je zajištěna až do okamžiku přijetí a nabytí účinku konečného rozhodnutí o právní pomoci nebo, pokud je podezřelým nebo obviněným osobám právní pomoc přiznána, do nabytí účinku jmenování obhájce.
- 4. Členské státy zajistí, aby byla prozatímní právní pomoc poskytována v rozsahu nezbytném pro účinný výkon práva na přístup k obhájci, jak je stanoveno ve směrnici 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci, a zejména v čl. 3 odst. 3 uvedené směrnice.
- 5. Členské státy by měly být schopny zajistit, aby bylo možné náklady související s prozatímní právní pomocí získat zpět od podezřelých nebo obviněných či vyžádaných osob, které podle vnitrostátních právních předpisů nesplňují kritéria pro přiznání právní pomoci.

Článek 5

Právní pomoc pro vyžádané osoby

- 1. Vykonávající členský stát zajistí, aby vyžádané osoby měly po zatčení podle evropského zatýkácího rozkazu právo na přístup k právní pomoci, a to až do doby předání nebo, v případech nepředání, až do doby, kdy rozhodnutí o předání nabude právní moci.

2. Vydávající členský stát zajistí, aby vyžádané osoby, které v souladu se směrnicí 2013/48/EU vykonávají své právo jmenovat obhájce ve vydávajícím členském státě, jenž poskytuje pomoc obhájci ve vykonávajícím členském státě, měly v uvedeném členském státě právo na právní pomoc pro účely řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu ve vykonávajícím členském státě.
3. Právo na právní pomoc uvedené v odstavcích 1 a 2 může být předmětem posouzení majetkových poměrů vyžádané osoby anebo posouzení toho, zda je poskytnutí právní pomoci v zájmu spravedlnosti, a to podle platných kritérií způsobilosti dotčeného členského státu.

Článek 6

Poskytování údajů

1. Členské státy shromažďují údaje o způsobu provádění práv uvedených v člancích 4 a 5.
2. Členské státy do [36 měsíců po zveřejnění této směrnice] a poté každé dva roky takovéto údaje zašlou Komisi.

Článek 7

Ustanovení o zákazu snížení úrovně právní ochrany

Nic v této směrnici nesmí být vykládáno tak, že omezuje práva a procesní záruky, jež jsou zaručeny Listinou základních práv Evropské unie, Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, nebo jiná příslušná ustanovení mezinárodního práva nebo právní předpisy kteréhokoli členského státu, které stanoví vyšší úroveň ochrany, či se od nich odchyluje.

Článek 8

Provedení

1. Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do [18 měsíců po zveřejnění této směrnice]. Neprodleně o nich uvědomí Komisi.
2. Tato opatření přijatá členskými státy musí obsahovat odkaz na tuto směrnici nebo musí být takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Způsob odkazu si stanoví členské státy.
3. Členské státy sdělí Komisi znění vnitrostátních právních opatření, která přijmou v oblasti působnosti této směrnice.

Článek 9

Vstup v platnost

Tato směrnice vstupuje v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v *Úředním věstníku Evropské unie*.

Článek 10

Určení

Tato směrnice je určena členským státům v souladu se Smlouvami.
V Bruselu dne

*Za Evropský parlament
předseda*

*Za Radu
předseda*